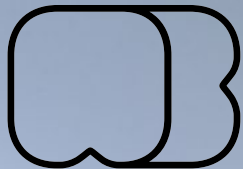

HET NOORDBRABANTS
MUSEUM

JAARVERSLAG
2022

Inhoudsopgave

Woord vooraf	04
Bericht van de Raad van Toezicht	08
Facts & Figures	11
Marketing & Communicatie	12
Tentoonstellingen	19
Collectie	28
Aanwinsten	30
Restauraties	33
Collectie informatie en -verkeer	34
Educatie	36
Culturele Samenwerking	40
Development	41
De onderneming	46
Ondernemingsraad	48
Investerings in museumcomplex	50
Samenwerking Museumkwartier	51
Financiële cijfers	56
Aankopen, bruiklenen en schenkingen	60
Partners	62
Nevenfuncties	63

WOORD VOORAF

door Jacqueline Grandjean

De imposante takken van de bomen in de Paleistuin wiegen zacht in de wind. Vanuit mijn raam vormen de bomen een vaste constante. Ze geven het ritme van het jaar aan. Toen ik hier begon stonden ze vol in het blad, nu zijn alleen de takken nog zichtbaar. Na een half jaar in Het Noordbrabants Museum is een helder beeld ontstaan van de mensen, de organisatie, de bezoekers en de Noord-Brabantse samenleving om het museum heen. Het beeld is nog niet volledig, maar geeft nu de mogelijkheid om vanuit hier verder te kijken. Recht de toekomst in.

In het vroege voorjaar solliciteerde ik naar de functie directeur van Het Noordbrabants Museum. De tweeledige collectie: kunst en erfgoed, samen met de ambitie van het museum om uit te breiden en een internationale collectie te omarmen, waren doorslaggevend in mijn keuze. Ik trof een uitermate betrokken team aan en een bijzondere, trouwe groep vrienden, sponsors, partners en burens. Het is een eer te mogen doorbouwen op het goede werk van het team en mijn voorganger Charles de Mooij.

Ik begin aan mijn functie in een tijd waarin de wereld is opgeschrikt door een pandemie, een Europese oorlog, een energiecrisis. We zijn aanbeland in een pré-tijd. Een tijd waar we geen beeld bij zien en geen woord voor hebben. Verandering is nodig om het uitgeputte systeem nieuw leven in te blazen. Maar verandering zorgt ook voor onzekerheid en angst bij mensen. Het is daarom op veel vlakken een onrustige tijd. Hoe bereiden we nieuwe generaties voor op deze nieuwe pré-tijd? Hoe gaan we om met klimaatverandering?

Welke nieuwe kansen en gevaren biedt technologie ons? Hoe gaan we om met ongelijkheid en onbehagen in de samenleving? Het zijn grote, wereldse dilemma's die evengoed lokaal om antwoorden vragen. Het is juist in deze tijd dat geschiedenis en kunst kunnen helpen om vooruit te zien. Het houvast dat het verleden lijkt te bieden in combinatie met de verbeeldingskracht van kunst, geven zicht op de onzichtbare en ondenkbare toekomst. Het is daarom dat, juist nu, kunst en erfgoed van onschatbare waarde zijn voor de samenleving. Een museum is een plek waar je even ontsnapt aan de werkelijkheid, en waar het dagelijks leven tijdelijk kan worden uitgezet. In het museum ga je anders naar buiten dan je naar binnen ging. En die soms piepkleine verandering draagt bij aan de veerkracht die nodig is om grote veranderingen in de toekomst mee aan te gaan.

Een aantal hoogtepunten kleuren 2022:

- In februari 2022 is de intentieovereenkomst doorontwikkeling van Het Noordbrabants Museum en het Design Museum Den Bosch getekend. In juni 2022 werd de bruikleenovereenkomst getekend waarin de *JK Art Collection* de gehele kunstcollectie in langdurig bruikleen geeft. Het betekent een belangrijke internationale toevoeging aan de Brabantse museumcollectie en een uitermate genereuze bruikleen met zicht op schenking van ruim 500 kunstwerken van Rubens, Picasso tot Eliasson en Dumas. In de tentoonstelling *De ontdekking van het heden* (19 december 2021 t/m 19 juni 2022) maakten bezoekers een tijdreis door een selectie van de werken uit de JK Art collectie. In september 2022 openden we de tentoonstelling *Doorkijken*, met een aantal werken uit de JK Art collectie en een aantal werken uit de collectie van het museum.
- In juli namen we, gedurende maar liefst drie dagen, groots afscheid van Charles de Mooij. Hij heeft het museum vijftien jaar geleid, met geweldige resultaten. De loftrompet schalde van alle kanten: vrienden, medewerkers, sponsors, gemeente en provincie.
- *Symbolisme in Vlaanderen* was een tentoonstelling die ook/zelfs bezoekers uit het buitenland trok. Een groep kunstenaars in Gent zet zich rond 1900 af tegen het kapitalisme en de vluchtigheid van het dagelijkse bestaan. Eén voor één verlaten ze de stad en vestigen ze zich in Sint-Martens-Latem, een naburig dorp aan de Leie. *Symbolisme in Vlaanderen* vertelde hun verhaal.
- De laatste grote tentoonstelling van het jaar was eveneens een knaller. In *Labour of Love* van Wim Delvoye wordt gepeeld met tegenstellingen. Delvoye verstaat de kunst om ambacht, populaire cultuur en klassieke kunst samen te brengen. In een experimenteel publieksprogramma met de titel 'Twee Keer Kijken' spraken we met bezoekers - een schrijver, kunstenaar, dokter, veehouder en een dominee - over de scherpe kantjes van het werk van Delvoye, waaronder natuurlijk zijn werk met de getatoeëerde varkens.
- Met terugwerkende kracht ontvingen de zes kunstenaars die exposeerden onder de noemer 'Brabantse Nieuwe' een vergoeding voor hun werk volgens de Fair Practice Code, waardoor ook in ons museum nu een eerlijk honorarium voor kunstenaars is vastgelegd. Er werden nieuwe afspraken gemaakt, waarbij geluisterd is naar de behoeften van beginnende kunstenaars en manieren om hier als museum beter op aan te sluiten.

Elke woensdagavond gedurende drie maanden vatte ik samen met een collega post in het koetshuis, waar mensen uit 's-Hertogenbosch en Brabant langs konden komen om hun kijk op het museum van de toekomst met ons te delen. Mensen uit heel Brabant, en alle medewerkers, deelden persoonlijk hun verlangens, verwachtingen en ook hun kritiek openlijk. Deze ontmoetingen en gesprekken gaven vorm aan een hernieuwde missie en visie van het museum. Iedereen die meedeelde bedank ik bij deze hartelijk! Jullie hebben bijgedragen aan deze eerste aanzet tot doorontwikkeling van Het Noordbrabants Museum.

Tenslotte is hier een groot dankjewel op zijn plaats aan in de eerste plaats alle medewerkers van het museum. Er zijn in 2022 weer een groot aantal wonderen verricht dankzij jullie, waar de bezoeker intens van heeft kunnen genieten. Voor een museum midden in de stad van Bosch, in de provincie van Van Gogh is steun vanuit de stad en de provincie uitermate belangrijk. We zijn Gemeente 's-Hertogenbosch en de Provincie Noord-Brabant groots dankbaar voor hun belangrijke bijdrage. Circa 40 sponsors, partners en ruim 800 vrienden tonen zich vaak al jaren betrokken bij het museum waar je je thuis voelt. Ik kan niet genoeg benadrukken hoe belangrijk deze steun is voor 2022, nu en voor de toekomst.

Jacqueline Grandjean
Directeur-bestuurder

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

In de loop van 2022 hebben wij de moeilijke jaren als gevolg van de COVID-19-maatregelen achter ons kunnen laten en is ons prachtige museum gelukkig weer het grootste deel van de tijd toegankelijk geweest voor bezoekers. Hoewel er nog enige aarzeling was te merken, was het verheugend om te zien dat velen de weg naar Het Noordbrabants Museum weer wisten te vinden.

Naast de vaste collectie waren er meerdere indrukwekkende tentoonstellingen in 2022, zoals *De ontdekking van het heden*, *Symbolisme in Vlaanderen* en *Labour of Love* van Wim Delvoye. Dit waren prachtig uitgevoerde tentoonstellingen met topwerken en interessante achtergronden.

Medio 2022 is Charles de Mooij teruggetreden als directeur van het museum. Gedurende vijftien jaar gaf hij leiding aan de ontwikkeling en de uitstraling van het museum met als hoogtepunt de Jeroen Bosch-tentoonstelling in 2016. Hij is van grote betekenis geweest en wij zijn hem zeer erkentelijk.

De raad van toezicht is in het eerste halfjaar van 2022 op zoek gegaan naar een nieuwe directeur. Na een zorgvuldig proces, begeleid door Vanderkruijs, is gekozen voor de combinatie van museale ervaring en artistieke visie van Jacqueline Grandjean. Zij trad op 9 juli 2022 aan als directeur-bestuurder. Wij hebben er alle vertrouwen in dat zij samen met de medewerkers Het Noordbrabants Museum naar een mooie toekomst met nieuwe hoogpunten en eigentijdse ontwikkeling zal leiden.

De raad van toezicht heeft een intensief jaar achter de rug. Naast de reguliere vergaderingen heeft de aanstelling van de nieuwe directeur-bestuurder extra tijd gekost in het eerste halfjaar van 2022. De reguliere agendapunten volgens de Governance Code Cultuur stonden op de agenda, waaronder het contract met de accountant en het controleren en goedkeuren van kwartaal- en jaarrekeningen. Eind van het jaar is discussie ontstaan over de regeling die is getroffen met de teruggetreden directeur. Wij achten het van groot belang om zorgvuldig en transparant uit te zoeken hoe dit is verlopen. De raad van toezicht en de directie zijn hiertoe een onderzoek gestart en verwachten hier in het vierde kwartaal van 2023 meer duidelijkheid over te geven.

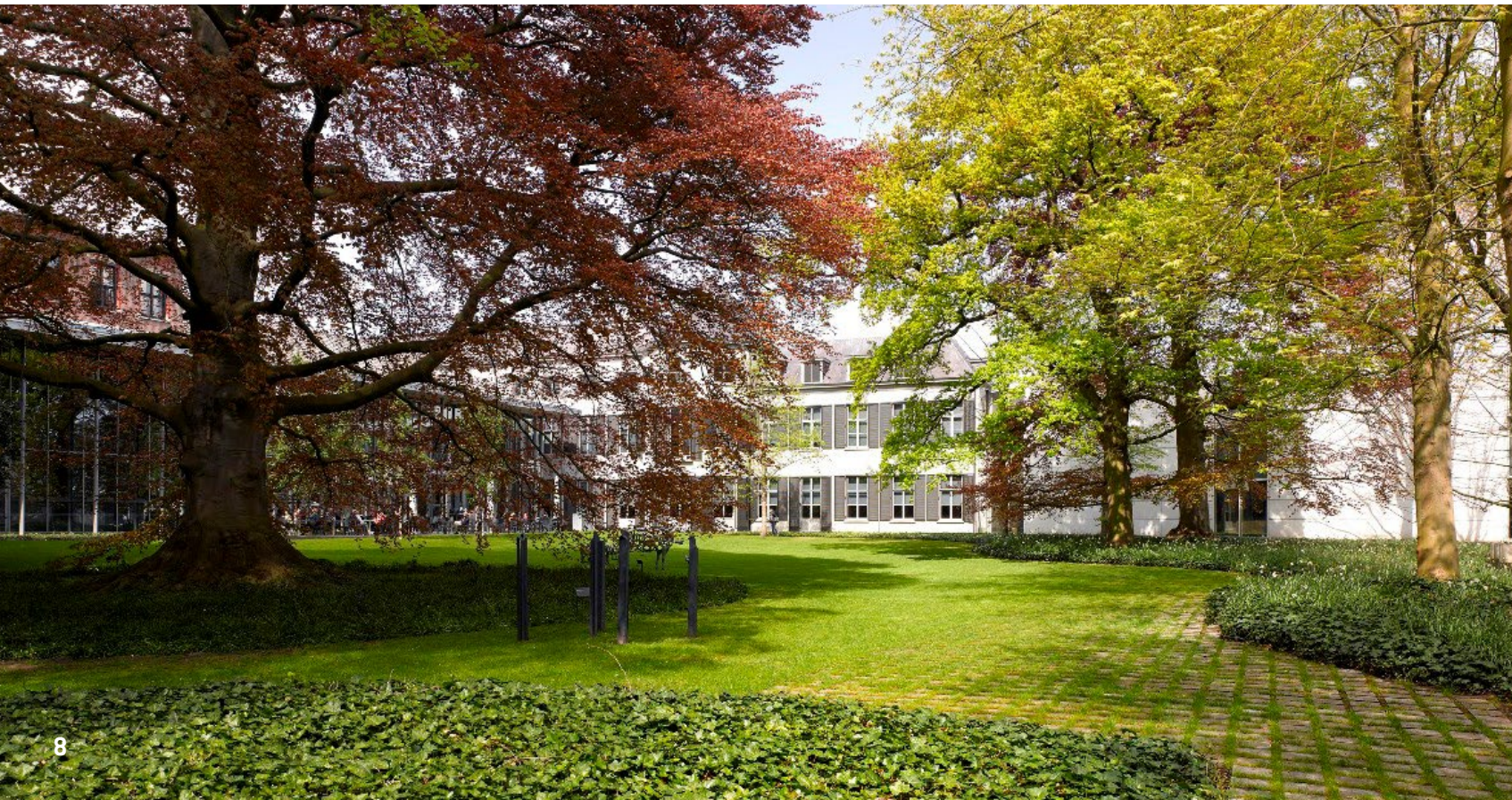
Eind 2022 heeft Angélique de Vries – Schipperijn afscheid genomen van onze raad omdat haar periode afliep. Wij zijn Angélique dankbaar voor de deskundigheid en bijdrage die zij heeft geleverd aan het museum. In 2023 zullen wij op zoek gaan naar opvolging.

Graag willen wij de directie, de medewerkers en de ondernemingsraad bedanken voor al het goede werk dat zij doen en hun betrokkenheid bij ons museum en onze bezoekers. Ook onze subsidiënten, sponsors, partners en vrienden zijn wij dankbaar en erkentelijk voor hun bijdrage aan Het Noordbrabants Museum.

Ten slotte kijken wij uit naar de toekomst. Wij zien dat de bezoekersaantallen weer stijgen en we zien vele mooie ontwikkelingen gebeuren. Wij hopen van harte dat iedereen zich betrokken blijft voelen bij ons museum en dat de kunst tot betere inzichten en positieve verbinding leidt.

Namens de raad van toezicht

Eric van Schagen
Voorzitter

FACTS & FIGURES

ONLINE CIJFERS

MARKETING EN COMMUNICATIE

door Stella Nulens

NIEUWE VISIE, NIEUWE START

In de eerste helft van 2022 werd er een start gemaakt met het aanscherpen van de merkidentiteit. De huisstijl is vereenvoudigd, wat gezorgd heeft voor meer herkenbaarheid van het logo en onze campagnes. Met de aankondiging van het vertrek van Charles de Mooij is dit project echter on hold gezet. Een nieuwe directeur en de sterk veranderde tijd vroegen om een nieuwe visie.

Na de aanstelling van Jacqueline Grandjean is het project opnieuw opgestart. De eerste fase stond vooral in het teken van luisteren. Via onder andere de koetshuisgesprekken met bewoners, bezoekers en makers uit onze directe omgeving hebben we veel waardevolle informatie opgehaald. Zaken die we vooral moesten behouden, zoals de betrokken medewerkers en vriendelijke ontvangst. Maar ook zaken waar we nog in kunnen veranderen, zo handelden we te veel als een instituut en waren we er wel voor internationale, maar niet voor de lokale makers. De gesprekken met mensen uit Brabant waren een belangrijk en onmisbaar ingrediënt voor het ontwikkelen van de missie en visie in het najaar van 2022. De nieuwe missie en visie zijn nader besproken met stakeholders in 2023 en worden in 2023 vertaald naar een passende positionering voor Het Noordbrabants Museum.

VAN ONLINE TRAFFIC NAAR INSPIRATIE

In de online presentatie van ons museum zijn in 2022 weer mooie stappen gezet. De nieuwe website werd eind 2022 opgeleverd en had als doel om, naast het bevorderen van museumbezoek, informatie te bieden aan mensen die ons museum niet (meer) kunnen bezoeken. Gedurende het hele jaar is de website gevuld met artikelen, lezingen en (online) tours om zo een eerste stap te zetten in het ook digitaal tot leven brengen van onze eigen collectie. Dit alles heeft ertoe geleid dat mensen meer tijd besteden op onze website en zich sterker verbonden voelen met ons museum. Ook is de website tweetalig (Nederlands en Engels), zodat we ook aan internationale kunstenaars en bruikleengevers kunnen laten zien wie we zijn en waar we voor staan. Daarnaast zijn alle teksten op de site zo aangepast dat ze veel beter vindbaar zijn voor de diverse zoekmachines (SEO). Daardoor komt de website nu veel hoger in de zoekresultaten als er online gezocht wordt op werken uit de collectie of onderwerpen uit eerder getoonde tentoonstellingen. Dit is iets wat in toekomstige teksten geautomatiseerd meegenomen wordt.

SAMENWERKINGEN EN RANDPROGRAMMERING

In 2022 is een aantal succesvolle samenwerkingen herhaald. Zo hebben de Tuinsessies weer plaatsgevonden in de Paleistuin. Deze samenwerking met Theater aan de Parade en Willem Twee Poppodium zorgde ervoor dat een nieuw publiek eens een kijkje kwam nemen in het museum. Dit werd extra bevorderd doordat een kaartje voor de Tuinsessie dit keer ook toegang gaf tot de tentoonstellingen in het museum. Ook werd in samenwerking met Design Museum Den Bosch op de laatste avond van De Bossche Zomer een gratis avondopenstelling georganiseerd. Dit was de best lopende editie tot dan toe met ruim 750 bezoekers. Vervolgens is ook onze randprogrammering onder de loep genomen. Uit onderzoek bleek dat hier nog veel te winnen is, met name in de jongere doelgroep (20-25) en ouders of grootouders met kinderen. Als we meer lijn en regelmaat brengen in onze programmering, zullen zij vaker komen. Bovendien blijken zij ook bereid hier in de toekomst meer voor te betalen. Ook bleek dat we in de invulling van het programma nog beter kunnen samenwerken met de lokale partijen en kunstenaars. Iets wat we inmiddels succesvol ingezet hebben bij de opening van *Daily Spins* van Thomas Trum en de museumavond in april 2023. Nog nooit hadden we zo'n jong en gevarieerd publiek binnen. Hier zullen we het komende jaar dan ook zeker op verder bouwen.

ONLINE REVIEWS

Theo Vastenburg
“Vanmiddag bezocht vanwege de nieuwe collectie die in langdurige bruikleen is verkregen (red.: JK Art collectie). Belangrijke kunstwerken van o.a. Mondriaan, Dalí, Picasso, Miro, etc.”

Erwin José
“Mooie expositie gezien van moderne schilders zoals Picasso en Dalí (red.: JK Art collectie). Erg mooi waren de 100 etsen van Picasso, een unicum.”

Lotteke den Hartog
“We hebben de dierenspeurtocht gedaan met onze kinderen van 7 en 4. Dat was een succes! Ook erg vriendelijke mensen in het museum.”

F. Korthals
“Prachtige veelzijdige vaste collectie. Vaak ook verrassende tentoonstellingen. Museum is gratis tot 18 jaar dus ideaal om met je (klein) kinderen of leerlingen eens binnen te lopen voor een mooie ervaring met kunst.”

Dennis Burbach
“Museum met een mooie gevarieerde collectie. De audiotour met Lucas De Man is geweldig! Humoristisch en enthousiast. Je ziet zoveel meer door die extra info.”

Gerrit Mee
“Prachtig museum in het hart van Den Bosch. Kom hier een paar keer per jaar om een verse tentoonstelling te zien. Nu een tentoonstelling over moderne en hedendaagse kunst.”

G.J. Koppenaal
“Het Noordbrabants Museum is een van die musea waar we met enige regelmaat naartoe gaan, met name voor de boeiende tentoonstellingen!”

Berti van Lent
“Leuke vaste tentoonstelling. Geschiedenis van Brabant. Voor ieder wat wils. Mooi ingericht en sfeervol. Prachtig terras. Een aanrader!”

Greet Schelfhout
“Komende vanuit Gent waren we vooral geïnteresseerd in de expositie Symbolisme in Vlaanderen. Een echte aanrader om deze kunstwerken samen te zien. Vooral De Saedeleer viel bij ons in de smaak.”

Sylvia & Paul
“Mooi museum, overzichtelijk en ondanks de drukke stad een oase van rust.”

INSTAGRAM POSTS

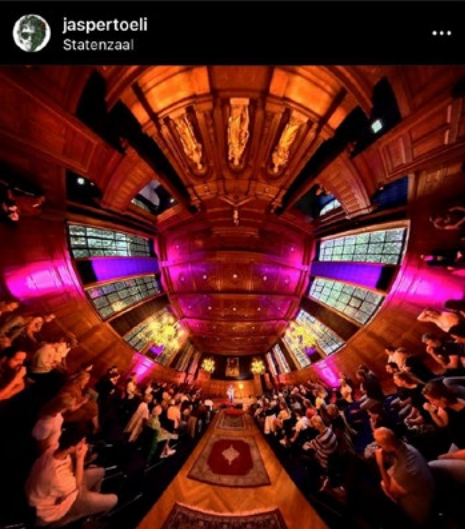
Museums and more

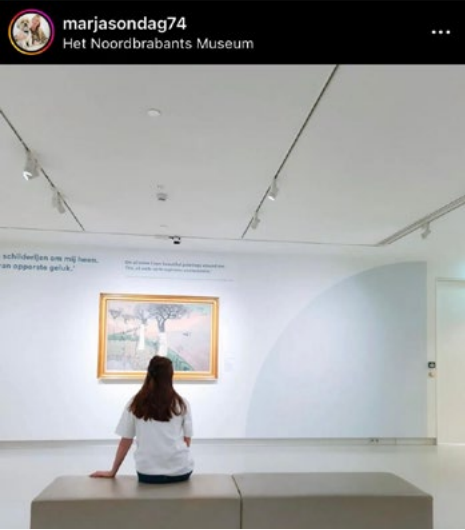
Noord Connect

Jasper Toeli

Marja Sondag

Jeroen Bosch Ziekenhuis

Pieter Stoop

INSTAGRAM POSTS

Edward Hoogeboom

Birgit

Paul Berkholst

Tefke van Dijk

Op je plaat gaan

Shoot at Dees

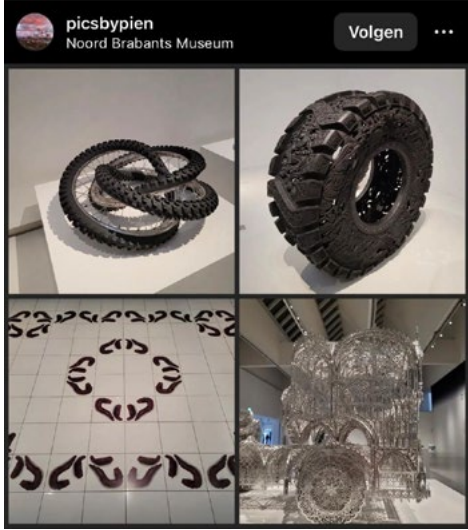
Cris Bartels

Erfgoed Brabant

Pics by Pien

TENTOONSTELLINGEN

door Hans November

Overzicht tentoonstellingen 2022

In 2022 zijn in totaal elf tentoonstellingen ontwikkeld. De moderne en hedendaagse kunst kwamen uitgebreid aan bod, evenals de oude kunst. Met als vaste constanten Het Verhaal van Brabant. Een reis door de zinderende zuidelijke provincie, waar de punten op de i zijn gezet, en Van Gogh in Brabant. Met originele werken van Vincent van Gogh. De vaste collectie was onverminderd toegankelijk met sleutelwerken uit de Brabantse kunstgeschiedenis.

JK Art collectie

De ontdekking van het heden. Picasso, Dalí, Mondriaan, Klee, Miró, Léger, Daniëls opende nadat Het Noordbrabants Museum en de JK Art Foundation zijn overeengekomen dat de kunstcollectie van deze stichting op termijn als een doorlopend bruikleen naar het museum komt. Het betreft een zorgvuldig opgebouwde collectie, bestaande uit zo'n 550 werken uit de periode van 1500 tot heden. Door de tentoonstelling was een grote selectie werken te bewonderen. Het was voor het eerst dat een selectie uit deze collectie voor een omvangrijk publiek te zien was.

En verder

Bijna gelijktijdig was Picasso's Suite Vollard. De man, de muze, de mythe te bewonderen. De tentoonstellingen vulden elkaar mooi aan en vielen goed in de smaak. Met Extreme zorg. De eerste golf door de lens van een arts blikten we samen met arts David Pattyn terug op de coronaperiode. Ondanks de heftige foto's en het beladen thema werd deze tentoonstelling, mede dankzij de Mantel van Hoop en Troost van Margriet Luyten, erg gewaardeerd. Aandacht voor werk uit de eigen collectie was er in de expositie Het eeuwige landschap. Oneindige inspiratie maar ook door de solotentoonstelling Pieter Stoop. Groots en Wild. Wat startte als een zoektocht naar de kunstenaar achter een paar geëxposeerde werken uit de collectie, resulteerde in een tentoonstelling met nooit eerder gezien werk van deze vergeten Brabantse kunstenaar.

Met de tentoonstellingen Tatsuo Miyajima. Time en Wim Delvoye. Labour of Love kwam de internationale hedendaagse kunst ook dit jaar aan bod. De Belgische kunstenaar Wim Delvoye beleefde zijn Nederlandse museumdebuut. Een tentoonstelling die opnieuw tot stand kwam met de financiële steun van de Renschdael Art Foundation. Dit was de tiende keer. Met Symbolisme in Vlaanderen. De eerste generatie kunstenaars in Sint-Martens-Latem lieten we Nederland kennismaken met kunstenaars Valerius de Saedeleer, George Minne en Gustave van de Woestijne. Gijsbert van der Wal van NRC noemde het een van de hoogtepunten van 2022.

Daarnaast waren er met Jesse Fisher, Susanne Khalil Yusef, Esmee Seebregts en Remy Neumann opnieuw vier talentvolle kunstenaars te zien in de Tuingerij onder de noemer *Brabantse Nieuwe*.

Ook *De Vaandeldrager* van Rembrandt kwam in oktober naar ons toe. Na aankoop door het Rijksmuseum reisde het werk een jaar lang van provincie naar provincie. Na de feestelijke opening door de vertegenwoordigers van de Noord-Brabantse Federatie van Schuttersgilden konden de bezoekers kennismaken met dit werk in dialoog met 'onze' meesters van het Zuiden (werken uit de collectie).

Tentoonstellingen 2022

De ontdekking van het heden.

Picasso, Dalí, Mondriaan, Klee, Miró, Léger, Daniëls

11 december 2021 t/m 26 februari 2022

64.024 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 8,4

Nadat in Singer Laren in 2021 een bloemlezing van de particuliere verzameling te zien was, reisden vele werken ook naar Het Noordbrabants Museum. Een tentoonstelling met dezelfde titel, maar met een andere selectie werken en een andere presentatie, volgde op het uitzonderlijke nieuws van de langdurige bruikleen. Het is een verzameling die in Nederland zijn weerga niet kent. De topwerken uit de moderne en hedendaagse kunst waren te zien in drie tentoonstellingszalen. Een honderdtal werken waarin zo goed als alle grote moderne kunststromingen en kunstenaars vertegenwoordigd waren. Het was een prachtige start van een tentoonstellingsjaar met coronasluitingen.

Picasso's Suite Vollard. De man, de muze, de mythe

i.s.m. Fundación MAPFRE

30 oktober 2021 t/m 13 februari 2022

38.000 bezoekers, lockdown van 18 december tot 25 januari

De Suite Vollard, een reeks van 100 etsen van de hand van Pablo Picasso, vervaardigd in de jaren 1930-1937, was te zien in twee zalen. De reeks ontleent haar naam aan de opdrachtgever, de Parijse kunsthandelaar Ambroise Vollard (1866-1939) en is een van de belangrijkste series grafiek in de kunstgeschiedenis. Zij toont de belangrijkste thema's in het oeuvre van Picasso: liefde, geweld en de artistieke schepping en Picasso's bezetenheid van de verbeelding van de vrouw, de Minotaurus en Pygmalion. Hoewel er meer dan 300 sets werden gedrukt, zijn deze sets vrijwel allemaal uiteengevallen en is het aantal complete sets gering. De getoonde complete en daarmee uiterst zeldzame set is in het bezit van de in Madrid gevestigde Fundación MAPFRE. Deze kunststichting werd opgericht door MAPFRE, het belangrijkste verzekeringsconcern van Spanje en Latijns-Amerika. Dankzij een persoonlijk contact kon het museum deze mooie reeks exposeren.

Extreme zorg. De eerste golf door de lens van een arts

3 maart t/m 29 mei 2022

39.257 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 7,9

Twee jaar nadat het coronavirus uitbrak, blikte Het Noordbrabants Museum terug op het moment dat de eerste golf coronapatiënten de ziekenhuizen in Nederland overspoelde. Deze golf zorgde in maart 2020 voor een noodsituatie in het Jeroen Bosch Ziekenhuis. Anesthesist én fotograaf David Pattyn kon zich midden in deze crisissituatie vrij bewegen onder zijn collega’s en legde de uitzonderlijke omstandigheden vast met een reeks indrukwekkende foto’s. Hij wist met zijn foto’s de enorme impact van de uitbraak van het coronavirus op de organisatie én individuele medewerkers van het Jeroen Bosch Ziekenhuis te treffen. De foto’s werden aangevuld met enkele ooggetuigenverslagen opgetekend door Ellen de Visser, journalist van de Volkskrant. Ook was de nieuwe mantel voor Maria in de Sint-Janskathedraal te zien. In opdracht van De Broederschap van Onze Lieve Vrouw van Den Bosch ontwierp Margriet Luyten een nieuwe mantel. Maria als symbool voor hoop en troost (ook in coronatijden). De tentoonstelling werd hoog gewaardeerd door onze bezoekers.

Het eeuwige landschap. Oneindige inspiratie

2 maart t/m 29 mei 2022

52.493 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 7,9

Een uitgestrekte vallei, glooiende heuvels en een wilde rivierbedding. Al eeuwenlang is het landschap een geliefd thema van kunstenaars. De veelzijdigheid en schoonheid van het landschap vormen een oneindige bron van inspiratie: van gedetailleerde vergezichten door Paul Bril tot abstracte verbeeldingen van JCJ Vanderheyden. Wandel door zes eeuwen landschap in Het eeuwige landschap. Oneindige inspiratie. De tentoonstelling werd opnieuw opgebouwd in 2022 nadat in 2021 de tentoonstelling niet te zien was voor bezoekers vanwege corona.

Symbolisme in Vlaanderen. De eerste generatie kunstenaars in Sint-Martens-Latem

10 juli t/m 9 oktober 2022

38.640 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 8,4

Drie keer is scheepsrecht. Nadat de tentoonstelling tweemaal werd verplaatst vanwege corona kon deze in 2022 eindelijk doorgaan. De tentoonstelling belichtte Belgische kunst rond 1900. In die periode vestigden een aantal kunstenaars zich in het dorp Sint-Martens-Latem bij Gent, waaronder George Minne, Gustave van de Woestyne en Valerius de Saedeleer. Deze kunstenaars wilden geen vluchtige indrukken vastleggen, maar zij verdiepten zich in de natuur, in de boerenbevolking en in elkaar. Binnen deze ‘eerste Latemse school’ ontstond een hang naar spiritualiteit, die paste binnen het internationaal symbolisme. De tentoonstelling werd positief onthaald door pers en publiek in een tijd dat de bezoekersaantallen voor een dergelijke tentoonstelling nog niet op het oude niveau zaten.

Tatsuo Miyajima. Time

18 juni t/m 2 oktober 2022

40.202 bezoekers (tezamen met Stoop), gemiddelde bezoekersbeoordeling 8,4

Tatsuo Miyajima (Tokio, 1957) staat bekend om zijn sculpturen en kamer vullende installaties, opgebouwd met led-tellers met verlichte cijfers. Deze ‘gadgets’ knipperen in voortdurende maar niet noodzakelijk opeenvolgende herhalingen van getallen van één tot negen. De cijfers kenmerken de reis van het leven naar de dood. Miyajima schetst drie belangrijke principes in zijn werk: ‘blijven veranderen’, ‘verbinden met alles’ en ‘eeuwig blijven’. Ondanks de internationale bekendheid van Tatsuo Miyajima viel de aandacht van het Nederlandse publiek voor deze tentoonstelling wat tegen.

Pieter Stoop. Groots en Wild

18 juni t/m 2 oktober 2022

40.202 bezoekers (tezamen met Miyajima), gemiddelde bezoekersbeoordeling 8,4

Een retrospectieve tentoonstelling met werken van de totaal vergeten en verdwenen Pieter Stoop. Stoop was in de jaren 80 een rijzende ster in het Nederlandse kunstfirmament. Alle grote Nederlandse musea vochten om nieuw werk van hem. Ook Het Noordbrabants Museum kocht toen tien werken van hem. Hij werkte op groot formaat in een wilde en expressieve schilderijstijl. Door drankgebruik en olieverfdampen verdween Stoop langzaam van het kunsttoneel. Onze conservator hedendaagse kunst vond hem na een lange zoektocht terug. Een mooie expo met werk van een Brabantse kunstenaar, een hernieuwde kennismaking.

Wim Delvoye. Labour of Love

29 oktober t/m 29 januari 2023

42.122 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 9,0

In de vijf tentoonstellingszalen van het museum was werk te zien van de Belgische kunstenaar Wim Delvoye. Zijn werk combineert belangstelling voor ambachtelijkheid met productieprocessen die niet direct verband houden met kunst. Niet zelden spelen ironie en banaliteit een rol. Provocatie gaat hij niet uit de weg, maar tegelijkertijd presenteert hij zijn werk als zeer serieus en leiden zijn creaties tot discussies. Betekenissen en associaties blijken vaak niet wat ze lijken. Het gaat Delvoye (vaak) meer om het stellen van maatschappelijke vragen dan om de vorm van het werk. Het museum haakte hierop in door het organiseren van gespreksavonden met kunstenaars, activisten, mensen met varkens, medisch specialisten en mensen uit de wereld van religie onder de noemer Twee Keer Kijken, gemodereerd door Lucas de Man. Deze werden erg gewaardeerd en de formule wordt verder onderzocht voor toekomstige tentoonstellingen.

Rembrandt en de meesters van het Zuiden. De vaandeldrager on tour

1 t/m 30 oktober 2022

20.703 bezoekers, gemiddelde bezoekersbeoordeling 8,9

De vaandeldrager is eind januari 2022 aangekocht door de Nederlandse Staat met steun van de Vereniging Rembrandt, de VriendenLoterij en het Rijksmuseum Fonds. Vanuit die steun is het schilderij op landelijke tournee gegaan langs alle Nederlandse provincies. In oktober presenteerden wij het schilderij aan het Brabants publiek. Tijdens de opening zwaaiden vaandeldragers van 20 verschillende Brabantse gilden op het voorplein de toegestroomde menigte toe. De door conservator Dr. Nadia Baadj speciaal ontwikkelde presentatie liet zien dat de grenzen tussen Noord en Zuid in de (schilder)kunst een stuk vloeiender zijn dan vaak wordt gedacht. Kunstenaars uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden hebben elkaar volop beïnvloed en geïnspireerd. Met hun kunstwerken konden ze de religieuze en politieke verschillen tussen Noord en Zuid vaak juist overbruggen.

Brabantse Nieuwe

Brabantse Nieuwe is een serie tentoonstellingen, waarbij het museum jon talent wonend, werkend en/of studierend in Brabant voor het voetlicht brengt. Elk jaar werden steeds 6 talenten geselecteerd. Vanaf 2022 is voor het eerst een honorarium aan de kunstenaars toegekend volgens de Fair Practice Code. Daarnaast zijn de kunstenaars begeleid door een conservator, is een marketing communicatie campagne opgezet en hebben de kunstenaars een officiële opening of sluiting van de tentoonstelling gevierd met hun en onze relaties.

Jesse Fisher

27 november 2021 t/m 08 mei 2022

Jesse Fischer (Tilburg, 1996) richt zich voornamelijk op het creëren van tweedimensionale figuratieve beelden en het vertellen van verhalen. De symbolische elementen in zijn werk zijn gevonden in en verzameld uit het dagelijks leven. Dat kunnen dromen of herinneringen zijn, of mensen, voorwerpen en plaatsen die hem hebben geraakt. Ook literatuur en bijvoorbeeld mythen spelen hierbij een rol. Deze elementen geven vorm aan de manier waarop hij de wereld ervaart en vormen de taal waarin hij zijn verhalen probeert te vertellen.

Susanne Khalil Yusef

14 mei 2022 t/m 31 juli 2022

Voor haar kleurrijke installaties combineert Susanne Khalil Yusef (Duitsland, 1984) zeer uiteenlopende objecten van onder andere keramiek, neon, brons en textiel. Op het eerste gezicht lijkt haar werk luchtig en speels. Bij nadere beschouwing verwijst het naar aangrijpende gebeurtenissen die nauw verbonden zijn met haar geschiedenis. Zij stelt kritische vragen rondom thema's zoals ontheemding, identiteit en sociaalgeografische machtsverhoudingen.

Esmee Seebregts

06 augustus 2022 t/m 16 oktober 2022

Het werk van Esmee Seebregts ('s-Hertogenbosch, 1991) is een ode aan kleur. Haar werk richt zich op de kracht van kleur en de zintuiglijke ervaring ervan. Een cruciaal onderdeel van haar werk is de zorgvuldige bereiding van haar eigen ei-tempera verf. Door de kleurkracht van de pure pigmenten bezitten haar werken een grote intensiteit.

Remy Neumann

22 oktober 2022 t/m 15 januari 2023

Remy Neumann (Geleen, 1988) verkent zijn eigen onderbewustzijn door zijn dromen als onderwerp te gebruiken. In zijn dromen ontdekt hij zijn eigen symboliek die hij vertaalt naar zijn werk: groteske duivelskoppen, opengesperde monden van monsterlijk formaat en insectachtige details. Neumanns beeldtaal is geïnspireerd op middeleeuwse geschiedenis, mythes en volksverhalen, Jungiaanse theorie, geestverruimende krachten en alchemie. Regelmatig maakt hij performances in samenwerking met bijvoorbeeld dansers, poppenspelers, muzikanten, lichtkunstenaars of zangers.

COLLECTIE

door Hans November

JK Art collectie

Samenwerking met particuliere verzamelaars biedt musea de mogelijkheid om bijzondere presentaties samen te stellen. In 2021 bereikten Het Noordbrabants Museum en de JK Art Foundation een overeenstemming over een doorlopend bruikleen van een zorgvuldig opgebouwde kunstcollectie, bestaande uit circa 550 werken daterend van 1500 tot heden. De verzameling van de JK Art Foundation bevat kunstwerken uit de 16de en 17de eeuw, afkomstig uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden. Hieronder bevinden zich schilderijen van Jan Brueghel de Oude, Adriaen Coorte, Dirck van Delen, Jan van Goyen, Peter Paul Rubens en Michel Sittow. Daarnaast telt de verzameling veel werken uit de eerste helft van de 20ste eeuw: Giacomo Balla, Constantin Brancusi, Salvador Dalí, Robert Delaunay, Sonia Delaunay-Terk, Kees van Dongen, James Ensor, Bart van der Leek, Tamara de Lempicka, René Magritte, Amedeo Modigliani, Piet Mondriaan, Constant Permeke, Pablo Picasso en vele andere moderne kunstenaars. Ook hedendaagse kunstenaars zijn uitstekend vertegenwoordigd: Josef Albers, Armando, Joseph Cornell, René Daniëls, Marlene Dumas, Olafur Eliasson, Lucio Fontana, Anish Kapoor, Yayoi Kusama, Sol LeWitt, Luc Tuymans et cetera. De werken uit deze collectie verhogen niet alleen de kwaliteit van de museumcollectie, zij bieden ook de zozeer gewenste extra nationale en internationale context. Verwerving van deze particuliere kunstverzameling vormt voor Het Noordbrabants Museum een kwaliteitsimpuls van onschatbare waarde. Voor de tentoonstelling *De ontdekking* van het heden die nog in het voorjaar van 2022 te zien was kon Het Noordbrabants Museum putten uit deze bijzondere collectie. Vanaf 2022 werden delen van de collectie getoond onder de noemer *Doorkijken*. Het museum onderzoekt de komende tijd hoe de collectie op een duurzame manier geïntegreerd en gepresenteerd kan worden in het huidige zalen.

AANWINSTEN

Het is altijd bijzonder om te constateren dat mensen graag en vanuit hun betrokkenheid bij ons Brabants museum schenken en nalaten. Ook in 2022 hebben we weer een aantal bijzondere aanwinsten aan onze collectie mogen toevoegen. De Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Jheronimus Fonds) en de Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum hebben bijgedragen aan de aankoop van twee wapenborden van ridders van het Gulden Vlies uit de 15de eeuw. Het is genereus te noemen dat de Vereniging Rembrandt ons heeft geholpen met deze voor Brabant belangrijke aankoop.

Aan het eind van het jaar ontvingen wij een legaat van mevrouw Els Scholte, bestaande uit een kinderportret van mevrouw, geschilderd door Jan Sluijters. Daarbij schonk zij ook de lappenpop waarmee zij is afgebeeld. Bijzonder was het om ook haar ervaringen op te vangen over hoe het voor haar als kind was geweest om te poseren voor de meester-schilder. Voor de bezoeker is die ervaring nu op zaal te lezen. Jan Sluijters schilderde voor Els ook een stilleven met onderschrift 'Voor jarige Elsje', ook dit werk mochten wij in ontvangst nemen. We zijn erg dankbaar dat we het legaat bij leven van mevrouw Scholte in ontvangst mochten nemen voor ons museum.

Het Rijksmuseum heeft een beschilderd kunstkabinet in langdurig bruikleen gegeven. Deze heeft een passende plaats gekregen in het paleis, te midden van de 17e-eeuwse schilderijen. We zijn het Rijksmuseum dankbaar voor deze collegialiteit.

In de bijlagen is een overzicht van de aanwinsten van dit jaar opgenomen.

RESTAURATIES

door Ingrid Sonderen

2022 stond qua restauraties in het teken van de vaste presentatie. Een inventarisatie op zaal leverde een lijstje op van schilderijen en lijsten die wel wat aandacht konden gebruiken. Restaurator Susanne Stangier heeft een aantal schilderijen door Jan Sluijters aan een cosmetische behandeling onderworpen. Deze schilderijen, die een belangrijke plaats innemen in de vaste presentatie, vertoonden wat kleine mankementen, zoals doffe plekken, krasjes, hoekplooien en kleine lacunes. Ze zijn voornamelijk op zaal behandeld en hangen inmiddels weer fris en strak aan de wand.

Lijstenrestaurator Camille Marchand heeft de lijsten van zeven werken uit de vaste presentatie behandeld, waarbij zes lijsten werden aangevuld en geretoucheerd en een werk opnieuw in een klimaatbox werd gezet.

In november 2022 werd in het kader van het promotieonderzoek van Kirsten Derks (Katholieke Universiteit Leuven) een verfmonster genomen van het werk *Vanitas: een bloemguirlande opgehangen tussen twee dierenschedels met daarboven een vlinder* geschilderd door Michaelina Wautier. Wautier heeft slechts twee bloemstillevens geschilderd en in deze werken lijkt ze een typische 'Antwerpse' manier van schilderen toe te passen. Ze heeft hierbij de bloemen in de onderschildering als gekleurde 'bollen' opgezet; details en modellering heeft ze toegevoegd in de laatste verflagen. Om Wautiers schildertechniek beter te begrijpen, was het noodzakelijk om een verfmonster te nemen.

COLLECTIE-INFORMATIE EN -VERKEER

door Ingrid Sonderen

Collectie-informatie

In 2022 heeft de afdeling collectiebeheer weer diverse vragen en verzoeken met betrekking tot de collectie ontvangen.

- 85 vragen over onze collectie en/of tentoonstellingen.
- 54 keer werd het museum door externen gevraagd beeldmateriaal te verstrekken van objecten uit de vaste collectie.
- 56 aanbiedingen van objecten, wat resulteerde in vijf aanwinsten.

De informatie uit de in 2021 gedigitaliseerde objectdossiers is dit jaar gecontroleerd en is klaar om in het collectiemanagementsysteem te worden gekoppeld. De bijbehorende fysieke dossiers zijn verwijderd.

Bruikleenverkeer

De volgende instellingen ontvingen dit jaar tentoonstellingsbruiklenen uit de collectie van Het Noordbrabants Museum: Snijders & Rockoxhuis, Antwerpen; Mauritshuis, Den Haag; Museum of Fine Arts, Budapest; Museum Boxtel (MUBO), Boxtel; Cultuurhuis Bergeijk, Bergeijk; De Maaihoeve, Drunen; TEFAF, Maastricht; Rijksmuseum, Amsterdam; Stedelijk Museum Breda, Breda; Cuijpershuis, Roermond; Museum Prinsenhof, Delft; Museum Jan Heestershuis, Schijndel; Museum Krona, Uden en Tongerlohuys, Roosendaal.

Een van de meest unieke en tot de verbeelding sprekende objecten uit de historische collectie is een zogeheten schandhuik. Deze houten vrouwenmantel werd in 1688 in 's-Hertogenbosch gemaakt om vrouwen publiekelijk in te schande te zetten. De huik is aan de buitenkant versierd met padden, slangen, ratten en hagedissen die symbool staan voor onkuisheid. Van september 2022 t/m januari 2023 was de schandhuik een van de topstukken in de tentoonstelling Onderkruipsels in het Rijksmuseum, die de veranderende kijk op insecten, reptielen en andere kleine dieren onder de loep nam.

EDUCATIE

door Aafke de Bruijn

In 2022 organiseerde de educatieafdeling een scala aan goed gewaardeerde educatieve activiteiten. Zo werd er met het vmbo-onderwijs bekeken hoe de vmbo-leerling het best begeleid kan worden tijdens een museumbezoek. In samenwerking met Theater Artemis onderzochten we hoe we theater-en museumbezoek kunnen integreren in het mbo-burgerschapsonderwijs van het Koning Willem I College in 's-Hertogenbosch. Voor en met het primair en voortgezet onderwijs werden de laatste nieuwe educatieve programma's met als kapstok de educatievisie *Zalen vol verhalen. Kom en zet je verbeelding aan* ontwikkeld. Naast de verhalen van het museum, dagen we leerlingen uit ook eigen verhalen te vertellen. Verder realiseerde het educatieteam een gevarieerd aanbod in het kader van tentoonstellingen, waaronder rondleidingen, lezingen en workshops voor bezoekers.

Bij de tentoonstellingen

Ontwikkeld vanwege de pandemie, was er in 2022 nog steeds belangstelling voor de online museumgids. We besloten het voort te zetten, waardoor alle tentoonstellingsteksten, afbeeldingen, audio en video ook op de eigen smartphone tijdens het museumbezoek of daarna nog terug te zien waren. Uit publieksonderzoek naar de museumgids bleek dat bezoekers een audiotour erg waarderen als extra toevoeging op de tentoonstelling. Daarom maakten we zowel bij de tentoonstelling *Symbolisme in Vlaanderen* als *Labour of love* van Wim Delvoye een audiotour. Waar de audiotour van *Symbolisme in Vlaanderen* echt een verdieping was op de zaaltteksten, kozen we samen met audiocollectief Horens bij de tentoonstelling van Wim Delvoye voor een heel andere insteek. Onder de noemer *Twee keer kijken* lieten we onder andere een bisschop, betontechnoloog, een eigenaar van een erotiekwinkel, een radioloog en een tapijthandelaar naar de kunstwerken van Wim Delvoye kijken, wat een verrassende kijk vanuit verschillende perspectieven opleverde. De audiotour was zowel in de museumgids als met oorschelpen in de tentoonstelling te beluisteren. Bij de tentoonstelling over het werk van Pieter Stoop maakten we een korte film over de kunstenaar. Aangezien het werk van Stoop ook onderdeel uitmaakt van onze vaste collectie, is een dergelijke film een mooie en duurzame aanvulling.

Lezingen, rondleidingen en workshops

Ondanks dat museumbezoek in het grootste deel van 2022 weer mogelijk was, kozen we er toch voor door te gaan met ons online aanbod. Met als reden ook bezoekers die niet gemakkelijk het museum kunnen bezoeken te bereiken en verwonderen. Zowel bij tijdelijke tentoonstellingen, zoals *Symbolisme in Vlaanderen*, als de vaste museumcollectie, waarbij thema's als de liefde en archeologie centraal stonden, werden door enkele sprekers uit het rondleidersteam steeds twee lezingen georganiseerd: de wat laagdrempeligere lezing Kunst met een knipoog en Kunst voor de kenner. De zes online lezingen waren in totaal goed voor 1.500 kijkers.

Ook kozen we ervoor de gratis zondagmiddagronleidingen om te zetten naar een korte gratis zondagmiddag-lezing in de Statenzaal van het museum, waardoor we hiermee een grotere groep bezoekers per keer konden bedienen. In de praktijk bleek het echter zeer tentoonstellingsafhankelijk of dit ook extra deelnemers opleverde. Door het jaar heen gezien bleek dit niet het geval, waardoor er bij de tentoonstelling van Wim Delvoye voor is gekozen toch weer terug te gaan naar de gratis rondleidingen. Dit leidde tot zeer positieve reacties van onze bezoekers. In 2002 namen in totaal zowel aan de gratis inleidingen als de rondleidingen 1.681 bezoekers deel. Het aantal betaalde rondleidingen liep nog achter ten opzichte van het aantal voor de coronapandemie. Er werden 252 betaalde rondleidingen geboekt.

De jaarlijks terugkerende gratis vakantiewerkshops waren in het voorjaar en najaar een succes met in totaal 130 deelnemende kinderen. Tijdens de zomervakantie kozen we ervoor workshops aan te bieden aan kinderen die in hun vrije tijd niet snel het museum bezoeken. Als onderdeel van het bestaande project Zomerclub Plus van Compasnul13 bezochten we de Brede Bossche Scholen Kruiskamp (kindcentrum Westerbreedte), BBS Haren, Donk en Reit (kindcentrum De Haren) en BBS Aan de Aa (basisschool Het Rondeel). Naast twee workshops op locatie brachten 60 kinderen tussen de 4 en 8 jaar samen met ouders en begeleiders ook een bezoek aan het museum. Voor de meesten was het de eerste keer dat ze in het museum kwamen.

Primair en voortgezet onderwijs

Dit schooljaar werd het museum door 9.917 leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs bezocht. Zij namen deel aan 484 museumlessen en rondleidingen of bezochten het museum met 164 groepen zelfstandig. We merken gelukkig dat scholen de weg naar het museum weer hebben gevonden. Met deze aantallen zijn we weer op weg naar dezelfde aantallen als voor de coronapandemie. Voor scholen die nog steeds moeilijk naar het museum toe kunnen komen, gingen we 40 keer naar hen toe met een van onze Museum in de Klas-lessen. Naast de bestaande lessen in de klas, ontwikkelden we een nieuwe les voor de klassenexpo lessenserie van groep 5 en 6 als onderdeel van de lees- en cultuurroute van Huis73. Deze pilot van kunst- en cultuuraanbod voor het primair onderwijs werd direct door 35 basisscholen uit Den Bosch en omgeving omarmd en zal vanwege dit enorme succes ook volgend schooljaar doorgang vinden.

Nieuw onderwijsaanbod

Na in 2020 kort voor de eerste lockdown het nieuwe programma Het feest van de hertog voor groep 1 t/m 3 van het basisonderwijs te hebben gelanceerd, was het nu voor het eerst mogelijk de rondleiding met bijbehorende familievoorstelling in zijn geheel uit te voeren. Zowel de rondleidingen als de familievoorstellingen waren allemaal volgeboekt. Een zeer succesvol project waarin zeer prettig werd samengewerkt met zowel professionele theaterdocenten als theaterstudenten van het koning Willem I College.

Bij zowel de vernieuwde vaste opstellingen Van Gogh in Brabant als Het verhaal van Brabant werd nieuw onderwijsaanbod ontwikkeld. Zo kunnen groep 7 en 8 middels allerlei bijzondere doe- en kijkopdrachten Vincent van Gogh beter leren kennen, is er voor de groepen 5 t/m 8 een nieuwe museumles rondom de Romeinen in Brabant ontwikkeld waarin voorwerpen van nu worden vergeleken met die uit de Romeinse tijd, is er speciaal voor CKV in samenwerking met Erfgoed Brabant de erfgoedles Betekening ontwikkeld, waarbij leerlingen persoonlijke betekenis geven aan een voorwerp uit het verhaal van Brabant en is er voor de examenklassen naast de Examentraining kunstvakken nu ook de Examentraining geschiedenis.

Club Zien

Voor de periode 2021-2024 hebben wij onszelf ten doel gesteld samen met Design Museum Den Bosch, Stedelijk Museum Breda, Van Abbe museum Eindhoven en Museum Helmond, ondersteund met gelden uit de Culturele Basis Infrastructuur (BIS) en van de Provincie Noord-Brabant, een meer divers publiek te bereiken, te beginnen met vmbo-leerlingen. In 2021 is het vmbo-projectteam gestart in Den Bosch, waarna begin 2022 leerlingen van verschillende leerjaren en verschillende leerwegen het prototype museumbezoek zijn komen ervaren en testen middels de design thinking methode. Deze museumbezoeken worden de zogenoemde B-metingen genoemd, waarbij zowel bij de leerlingen, docenten als de museumdocenten feedback is opgehaald om het museumbezoek aan te scherpen. In totaal ontvingen we 385 leerlingen tijdens de B-metingen.

De feedback is geanalyseerd en geëvalueerd en vertaald in twee aangescherpte prototypes: een onderbouwprogramma vanuit de leergebieden Beeldende Vorming en Mens & Maatschappij en een bovenbouwprogramma vanuit CKV. Er is tevens scherp gekeken naar de curricula van voorgaande leergebieden, om het aangescherpte museumbezoek goed en zo naadloos als mogelijk te laten aansluiten bij de doelen, bouwstenen en competenties van de leergebieden.

Deze twee prototypes zijn getest tijdens de C-meting in het najaar van 2022, waarbij tien scholen uit Den Bosch en omgeving met ruim 660 leerlingen feedback hebben gegeven op het museumbezoek. In december 2022 is de feedback geanalyseerd en geëvalueerd. In het eerste kwartaal 2023 worden het onderbouw- en bovenbouwprogramma aangescherpt en afgerond zodat dit aanbod zowel via Het Noordbrabants Museum als het Design Museum Den Bosch te boeken is.

Het aantal studenten van mbo, hbo en wo dat in schoolverband (541 studenten) en op individuele basis (1.912 studenten) het museum bezochten, is lager dan voor de pandemie. In samenwerking met Theater Artemis werd er wel gezocht naar mogelijkheden voor theaterbezoek en museumbezoek binnen het mbo Burgerschap van het Koning Willem I College, wat met enkele opleidingen zeker bijzondere museumbezoeken opleverde. Echter, door een fusie met De Leijgraaf, was er binnen het Koning Willem I College weinig ruimte voor een structurele samenwerking. Nu de fusie een feit is, kunnen we dankzij de steun van Fonds21 in 2023 flink aan de slag. Ook met het hbo en wo gaat er de komende jaren gezocht worden naar samenwerkingsmogelijkheden.

CULTURELE SAMENWERKING

ANWB
Bossche Kringen
Bossche Locals
Bossche Zomer
Brabant C
Brabant Remembers
Brabants Historisch Informatie Centrum
Club Goud
CJP
Cultureel Organisatiebureau Artifex, Amsterdam
Cultuurstad van het Zuiden
Dat wat blijft
De Volkskrant
Design Museum Den Bosch
DOCIS – Directeuren Overleg Culturele Instellingen
’s-Hertogenbosch
Erfgoed Brabant, ’s-Hertogenbosch
Talent Factory
Fontys Hogeschool, Tilburg
Grafisch Atelier Den Bosch
Huis73, ’s-Hertogenbosch
In Brabant
Internationaal Vocalisten Concours
Jazz in Duketown, ’s-Hertogenbosch
JK Art Foundation
Jeroen Bosch Ziekenhuis, ’s-Hertogenbosch
Kameraden Den Bosch
Katholieke Bond voor Ouderen
Kring Vrienden van ’s-Hertogenbosch
Kunstacademie AKV ƒf St. Joost, Breda/
’s-Hertogenbosch
Kunstloc Brabant, Tilburg
LKCA
Museum Helmond, Helmond
Museum Plus Bus
Museumvereniging
Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC)
November Music
Open Monumentendag
Opera Zuid

Philharmonie Zuidnederland
Radboud Universiteit, Nijmegen
Stedelijk Museum Breda, Breda
Theater aan de Parade
Theater Artemis, ’s-Hertogenbosch
Theaterfestival Boulevard
Toonzaal, ’s-Hertogenbosch
Van Abbemuseum, Eindhoven
Quiet Den Bosch
Van Gogh Brabant
Van Gogh Europe
Van Gogh Kerk, Etten-Leur
Van Goghhuis, Zundert
Van Gogh Museum, Amsterdam
Vincentre Van Gogh Village, Nuenen
VisitBrabant, Oisterwijk
Vrije Academie
We Are Public
Wij Doen Dingen, ’s-Hertogenbosch
Willem Twee, ’s-Hertogenbosch
Alsmede de vele bruikleengevers in binnen- en buitenland

SAMENWERKINGEN MET HET ONDERWIJS
Avans Hogeschool, ’s-Hertogenbosch
Bossche Vakschool ’s-Hertogenbosch
Curio prinsentuin, Andel
De Rijzert, ’s-Hertogenbosch
Fioretti College, Veghel
Fontys PABO, ’s-Hertogenbosch
d’Oultremontcollege, Drunen
JADS
Kindcentrum Het Stadshart, ’s-Hertogenbosch
Kindcentrum Zuiderster, ’s-Hertogenbosch
L.W. Beekmanschool, ’s-Hertogenbosch
Maurick College, Vught
Sint-Janslyceum, ’s-Hertogenbosch
SG De Overlaat, WaalwijkVan Maerlant, ’s-Hertogenbosch
Yuverta vmbo, ’s-Hertogenbosch
Walewyc-mavo, Waalwijk

DEVELOPMENT

door Yvette Vromans

De afdeling development heeft als doel het relatiemanagement te versterken en tot een structurele verhoging van de inkomsten en een verdere ondersteuning van projecten en aanwinsten te komen. Het museum waardeert de langjarige samenwerking met trouwe subsidiënten, vrienden, fondsen en culturele partners, en met de vele bedrijven en particulieren die net als wij kunst, geschiedenis en erfgoed in Brabant een warm hart toedragen. Ook in 2022 speelde het coronavirus nog een rol. De aanhoudende steun van onze partners betekent veel voor het museum. Door goede relaties met deze partners komt het museum tot buitengewone prestaties. Het Noordbrabants Museum is hen dan ook bijzonder dankbaar voor hun genereuze steun, betrokkenheid en vertrouwen.

Verwerving wapenborden van de ridders van het Gulden Vlies
Een bijzonder moment in 2022 was de verwerving van twee middeleeuwse wapenborden. De wapenborden herinneren aan één van de hoogtepunten van de Brabantse geschiedenis: het in opdracht van Maximiliaan, aartshertog van Oostenrijk, te ’s-Hertogenbosch georganiseerde kapittel van de Orde van het Gulden Vlies. De twee aanwinsten, verworven met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Jheronimus Fonds) en Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum, zijn vanaf nu te zien in de historische presentatie van Het Noordbrabants Museum, *Het Verhaal van Brabant*.

Realisatie lichtkunstwerk *Lightweeds (Diezeplein)* van Simon Heijdens
Eind 2022 was het eindelijk zover: het museum treedt buiten de museummuren met het lichtkunstwerk Lightweeds (Diezeplein) van Simon Heijdens. Voor het eerst krijgt het werk van Heijdens in Europa een permanente plek in de openbare ruimte, waar het zorgt voor verbinding van het museum met zijn omgeving en de natuur terugbrengt in een verstedelijkte omgeving. Het kunstwerk bevindt zich op het Diezepleintje naast het museum en is zichtbaar voor iedereen die erlangs wandelt, fietst of rijdt. Het Noordbrabants Museum bedankt Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Stichting Zabawas, BPD Cultuurfonds, ABN AMRO Cultuurfonds, Cultuurfonds Pop-up gemeente ’s-Hertogenbosch, Coovels Smits Stichting en de vele bezoekers die ons het afgelopen jaar hebben gesteund met donaties via de website. Dankzij hun steun kunnen we dit innovatieve lichtkunstwerk dagelijks delen met de stad.

Renschdael Art Foundation
Paul van Rensch bevestigde tijdens de opening van de tentoonstelling van Wim Delvoye *Labour of Love* dat de Renschdael Art Foundation de komende vijf jaar betrokken blijft als sponsor van het museum en daarmee van de serie tentoonstellingen rondom een internationale, in Nederland nog niet getoonde kunstenaar. Op dit nieuws is met alle aanwezigen getoost.

Ontmoetingen
De sponsors hebben elkaar in 2022 diverse keren ontmoet: ze gingen met conservatoren op pad door het museum, vierden tijdens een preview van de tentoonstelling *Symbolisme in Vlaanderen* het afscheid van Charles de Mooij mee en verwelkomden *De vaandeldrager* van Rembrandt samen met de Brabantse gilden. Speciaal voor onze Brabantcirkel, de particulieren die ons ruimhartig steunen, organiseerden we intieme, exclusieve bijeenkomsten, waaronder de installatie van *De vaandeldrager*.

Schenken en nalaten

In 2022 zijn diverse persoonlijke gesprekken gevoerd rondom het thema *Schenken en Nalaten*. Wij zijn de particulieren die het museum in hun testament opnemen, bijvoorbeeld als erfgenaam of door kunstwerken na overlijden aan Het Noordbrabants Museum na te laten, zeer erkentelijk. Sommige gesprekken leidden gedurende het jaar tot schenking van kunstwerken die passen in de museale collectie en daar schitteren voor toekomstige generaties. Elk gesprek is anders, maar de gemeenschappelijke deler is het warme hart dat mensen hebben voor Brabantse kunst en geschiedenis. Zij zijn ervan overtuigd dat hun werk of bijdrage bij het museum op de juiste plek is en zo voor lange tijd zichtbaar wordt voor een groot publiek.

Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant

In 2022 is de vijfde *Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant*, een samenwerking tussen het Will en Jan van Hoof Fonds en Het Noordbrabants Museum, toegekend. De prijs voor een Brabantse kunstenaar met bewezen talent is naast een blijk van waardering tevens een financiële impuls ter stimulering. Jenny Ymker is de vijfde laureaat. Voor de prijs vervaardigde zij voor het museum een gobelin en een videowerk. Ymker verbeeldt situaties met als doel verhalen op te roepen bij de toeschouwer. Ze streeft er altijd naar om verhalen niet te letterlijk uit te beelden, zodat er ruimte blijft voor de verbeelding van de toeschouwer. Zij ziet verhalen vertellen als belangrijk deel van ons zijn. De winnaar ontvangt een bronzen sculptuur, gemaakt door Sabina Timmermans.

VriendenLoterij verbindt deelnemers aan kunst, cultuur en erfgoed

Het museum ontvangt als vaste partner van de VriendenLoterij jaarlijks een bijdrage voor aankopen, tentoonstellingen en beheer en behoud van de collectie. De bijdrage die in 2022 is uitgekeerd over het jaar daarvoor bedraagt € 646.258. Daarvan is € 346.258 door een groot aantal loterijdeelnemers speciaal aan ons museum toegekend.

Als dank voor de deelnemers aan de VriendenLoterij organiseert het museum exclusieve bijeenkomsten. Op 16 april ontvingen we 300 loterijdeelnemers tijdens een VIP-avond rondom de tentoonstelling *De ontdekking van het heden*. Na een ontvangst met koffie en thee was er een lezing in de Statenzaal, daarna was er alle tijd om de tentoonstelling te bezoeken en gezamenlijk een borrel te drinken.

Op de eerste avond dat *De vaandeldrager* in het museum te zien was, was er een feestelijke avondopenstelling voor VriendenLoterij-deelnemers. De gasten genoten van een rondleiding door de tentoonstelling van Wim Delvoye en een uitgebreide toelichting bij Rembrandts beroemde schilderij. In maart ontvingen we ruim 50 medewerkers tijdens een projectbezoek. Onze conservator maakte speciaal een lezing op maat over landschappen in de collectie.

Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum

Het Noordbrabants Museum is trots op de vele vrienden die bij het museum betrokken zijn. De ruim 1.100 vrienden dragen hun museum een bijzonder warm hart toe en ondersteunen het museum, ook in financiële zin, bij collectieaankopen, tentoonstellingen en projecten. Inhoudelijke activiteiten, variërend van ontvangsten, previews, inleidingen door conservatoren tot excursies naar andere musea, betrekken de vrienden bij het museum.

In 2022 droegen de vrienden bij aan de verwerving van de wapenborden van de ridders van het Gulden Vlies. Daarnaast maakten zij samen met diverse fondsen mogelijk dat het lichtkunstwerk *Lightweeds (Diezeplein)* van Simon Heijdens in de buitenruimte te zien is. Het lichtkunstwerk werd in het bijzijn van vele vrienden op een winterse decemberavond onthuld. Met deze steun wordt de grote verbondenheid van de vrienden met het museum benadrukt. Wij zijn de vrienden zeer dankbaar voor hun steun en betrokkenheid!

In 2022 werden verschillende activiteiten voor de vrienden georganiseerd. Na de heropening trakteerden we de vrienden in februari op een speciale Vriendenweek, met dagelijkse rondleidingen door de tentoonstelling *De ontdekking van het heden* en de presentatie *Het verhaal van Brabant*.

Begin maart gingen we naar het Drents Museum, waar we werden ontvangen voor een bijzonder bezoek aan de tentoonstelling over Frida Kahlo. Na een interessante inleiding tijdens een heerlijke lunch bezochten we de tentoonstelling. We sloten de dag af met een borreltje en praatten enthousiast na. De vriendentafels gaven ruimte voor inhoudelijke verdieping en tijd om elkaar weer fysiek te ontmoeten en beter te leren kennen.

De vrienden kregen als laatsten de kans om *De vaandeldrager* van Rembrandt te bewonderen en tegelijkertijd ook als een van de eersten de tentoonstelling van Wim Delvoye te bekijken. Ook bleven we online activiteiten aanbieden, zoals een webinar over tien jaar samenwerking met Renschdael Art Foundation en de tentoonstelling van Wim Delvoye.

Bezoekersaantallen educatie 2022

Educatie
Kassa - Ellicash

Individueel jongerenbezoek	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2022
Studenten & CJP	433	493	412	574	1912
<18 jaar	1169	1978	1317	1924	6388
Totaal aantal bezoekers ter vergelijking	1602	2471	1729	2498	8300

Onderwijs*	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2022
Primair onderwijs	417	1745	200	935	3297
Museum in de klas	216	552	0	64	832
Voortgezet onderwijs vmbo	187	669	920	737	2513
Voortgezet onderwijs havo/vwo	355	867	485	1027	2734
Hoger onderwijs mbo/ROC-studenten	7	384	0	105	496
Hoger onderwijs hbo/wo-studenten	8	11	0	26	45
Docent/leraar/begeleider	129	459	185	387	1160
TOTAAL	1319	4687	1790	3281	11077

Reserveringen - SEM

Aantal producten onderwijs*	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2022
Museumlessen onderwijs (max 16 ll.)	39	92	21	25	177
Museum in de klas (max. 32 ll.)	9	23	6	2	40
Rondleidingen onderwijs (max 16 ll.)	63	115	71	58	307
Zelfstandige schoolbezoeken (max. 16 ll.)	10	78	20	56	164
Leskisten (Romeinen en Middeleeuwen)	5	2	0	0	7

Aantallen consumentenmarkt**	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Totaal 2022
Aantal rondleidingen volwassenen (max 15 p.)	53	98	55	0	206
Kinderworkshops (aantal deelnemers)	0	68	8	54	130
Zondagmiddagrondleiding (aantal deelnemers)	0	0	0	244	244
Zondagmiddaginleiding (aantal deelnemers)	308	471	206	452	1437
(Online)lezingen (aantal deelnemers)	977	142	381	0	1500

* inclusief museum in de klas

** alle rondleidingen, workshops en lezingen bij evenementen zijn hierin niet opgenomen.

DE ONDERNEMING

door Jasmijn de Visser

Eigen inkomsten

In 2022 kwam gelukkig snel een einde aan de coronamaatregelen. Hierdoor konden wij onze deuren weer openen en wisten bezoekers ons weer te vinden. Eerst nog schoorvoetend, later in het jaar trokken onze tentoonstellingen al snel meer en meer bezoekers met in totaal 195.977 bezoekers. Dit is ten opzichte van het coronajaar 2021 een groei van 82% en weer een goede stap richting het niveau van 2019 (248.574 bezoekers).

Rijkssubsidie in het kader van de BIS

Eind 2020 heeft Het Noordbrabants Museum een positieve reactie ontvangen op een aanvraag voor rijkssubsidie in het kader van de Basis Infrastructuur (BIS). De aanvraag behelst een op het vmbo gericht activiteitenplan voor de jaren 2021-2024 dat publieksverbreding beoogt. Doel is om jongeren te bereiken die niet of nauwelijks in aanraking komen met cultuur. In de paragraaf over educatie wordt dit project nader toegelicht. De provincie Noord-Brabant heeft matching toegezegd van 150.000 euro per jaar voor dezelfde periode.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het Noordbrabants Museum ondersteunt diverse kleinschalige, veelal lokale initiatieven die gericht zijn op kwetsbare groepen, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of Brabanders in moeilijke financiële omstandigheden. We verstrekten gratis toegangsvouchers, boden (afstudeer)stages en werkervaringsplekken, steunden kunstenaars/zzp'ers en stelden onze faciliteiten beschikbaar voor bijzondere bijeenkomsten. Er werden aan stichting Quiet 200 toegangskaarten verstrekt en voor stichting Loods organiseerden wij een gratis rondleiding. De werkervaringsplekken of kansenplaatsen zijn een initiatief van het museum; we bieden de kans aan junioren op het gebied van registratie, communicatie en aan jonge historici en kunsthistorici om hun professionaliteit verder te ontwikkelen. In 2022 werden in dit licht één junior registrator, één junior online marketing en twee junior conservatoren aangetrokken. De kosten voor deze werkervaringsplekken dekken we vanuit de museumexploitatie. Daarnaast besloten we reeds vele jaren geleden dat de door de gemeente 's-Hertogenbosch van ons gevraagde 'social return' het best kan worden toegepast door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt niet in te lenen, maar juist in dienst te nemen. Met deze diverse vormen van ondersteuning zoeken we overigens nadrukkelijk niet de publiciteit. Dat doen we wel met een specifiek museaal MVO-project waarbij het museum samen met dertien andere musea structureel betrokken is: de Museum Plus Bus. Dankzij de Museum Plus Bus kunnen groepen senioren die door hun lichamelijke conditie, geïsoleerde leefomgeving of financiële omstandigheden niet zelfstandig een museum kunnen bezoeken, met steun van de VriendenLoterij een volledig verzorgd cultureel dagje uit beleven. Ook werken we sinds 2020 mee aan een initiatief van de organisatie Club Goud, die jaarlijks 200+ ouderen middels pop-up tentoonstellingen in verzorgingshuizen op een laagdrempelige manier kennis laat maken met werken uit onze collectie.

Organisatie

Eind 2022 bestond de organisatie uit 43 fte. Het ziekteverzuim bedroeg 7,58 % (2021 8,95%). We hebben van één collega in het langdurig verzuim afscheid genomen nadat de wettelijke termijn van twee jaar is verstreken, dit heeft invloed op de daling van het verzuimpercentage. We hebben te maken gehad met langdurig verzuim van enkele collega's en daarnaast zien we terugkerend frequent verzuim binnen de organisatie. De gemiddelde verzuimduur is 17,8 dagen.

Medio 2022 heeft er een bestuurswissel plaatsgevonden. De nieuwe directeur-bestuurder heeft de tijd genomen om de organisatie en collega's te leren kennen. Op dat moment bestond het Management Team uit twee leden en de directeur. Daar is een derde lid (Hoofd Development) aan toegevoegd. De positie van Zakelijk Leider is in 2022 interim ingevuld, eind 2022 werd de vacature voor een zakelijk directeur uitgezet.

De op handen zijnde nieuwe koers was voor enkele medewerkers een reden om in 2022 een nieuwe uitdaging aan te gaan buiten onze organisatie. Voor anderen vormde het aantal dienstjaren een momentum. Doordat we maar een relatief klein personeelsbestand hebben, heeft dit extra druk gezet op de mensen in de organisatie.

Het kantoorpersoneel heeft ook na de pandemie de mogelijkheid gekregen om gedeeltelijk thuis te werken, dit gebeurt wel in een door de OR afgesproken format om ook zichtbaar te zijn op kantoor.

Er is gekozen om een interim HR-adviseur aan te stellen. Dit is geboren uit noodzaak omdat een organisatie bestaande uit meer dan 50 fte niet zonder kan functioneren. Er is een aantal grote projecten op HR-gebied opgepakt, zoals het ontwikkelen van beleidsstukken, een update van het functiehandboek en het personeelshandboek.

ONDERNEMINGSRAAD

door Ingrid Sonderen

2022 was een leerzaam en turbulent jaar. We maakten kennis met Eric van Schagen als nieuwe voorzitter van de raad van toezicht. Charles de Mooij kondigde na 36 jaar dienstverband zijn vertrek aan, na 15 jaar als directeur van Het Noordbrabants Museum. De raad van toezicht en een adviescommissie bestaande uit leden van het managementteam en de ondernemingsraad zijn gezamenlijk op zoek gegaan naar een nieuwe directeur via het werving- en selectiebureau Vanderkruijs. Een weekend na het afscheid van de vertrekkende directeur, begon de nieuwe directeur op 1 juli 2022.

In 2022 werd de positie van de secretaris van de OR vacant, maar omdat er zich geen kandidaten vanuit de organisatie aandienden, zijn er geen verkiezingen gehouden en bleef de secretaris aan.

Vertrouwenspersoon

Een belangrijke wijziging binnen de organisatie is de aanstelling van een externe vertrouwenspersoon. Waar deze functie voorheen werd vervuld door een lid van de raad van toezicht, vonden zowel directie als OR het belangrijk dat dit voortaan een persoon buiten de organisatie is. We hebben arbeidsorganisatiepsycholoog Werner Passier bereid gevonden deze rol te vervullen.

In de staart van 2022 is Jasmijn de Visser aangesteld als zakelijk directeur van Het Noordbrabants Museum. Ook bij deze aanstelling is de OR actief betrokken geweest. Met de komst van Jasmijn is het directieteam compleet en zijn we klaar voor de toekomst.

Het betekent nogal wat voor een organisatie om van kapitein te wisselen. De ingesleten gewoonten en manieren van werken en denken komen direct naar de oppervlakte. Dat er met de komst van Jacqueline ook een koerswisseling zou komen, dat stond buiten kijf. Er liggen inmiddels mooie en ambitieuze plannen waarmee we Het Noordbrabants Museum een nieuwe betekenis gaan geven. En dat doen we met elkaar.

INVESTERINGEN IN MUSEUMCOMPLEX

door Pim van Ginneken

In samenwerking met onze installateurs Kuijpers en Rensen heeft het Noordbrabants Museum het DYSECO-systeem aangeschaft en geïmplementeerd in ons klimaatbeheersingssysteem Priva. Het komt erop neer dat we zowel de temperatuur als de relatieve luchtvochtigheid regelen binnen een vooraf afgesproken bandbreedte. Voordien regelden we proportioneel op één ingestelde temperatuur en relatieve luchtvochtigheidspercentage. De nieuwe aanpak resulteert in een zuiniger energieverbruik. En de warme zomermaanden hebben we, ondanks een half werkende koelmachine, mede door DYSECO goed kunnen doorstaan. In nauw overleg met alle betrokkenen hebben we een kleinere koelmachine aangeschaft en geïnstalleerd, waarmee we zuiniger en modulair oplopend kunnen koelen. Ook dit resulteert in minder energieverbruik.

SAMENWERKING MUSEUMKWARTIER

door Jacqueline Grandjean

Het reguliere overleg met de medehuurders van het voormalige Griffiegebouw en de directeur van de Stichting Beheer Museumkwartier is in 2022 gecontinueerd. We hebben met elkaar in goede verstandhouding de dienstverleningsovereenkomsten besproken. Met het Design Museum Den Bosch heeft regelmatig overleg plaatsgevonden, over zowel praktische zaken als over beleidszaken.

In februari 2022 is de intentieovereenkomst doorontwikkeling van Het Noordbrabants Museum en Design Museum Den Bosch getekend. Hierin hebben de provincie Noord-Brabant, de gemeente 's-Hertogenbosch, beide musea en de JK Art Foundation het voornemen uitgesproken om met betrekking tot de verzameling kunstvoorwerpen van de stichting JK Art Foundation een overeenkomst van 'doorlopende bruikleen' tot stand te brengen. In juni 2022 is deze bruikleenovereenkomst tussen JK Art Foundation en stichting Het Noordbrabants Museum getekend, voor in elk geval 25 jaar met een optie tot verlenging voor dezelfde periode.

Overige samenwerking

Samenwerken vinden we belangrijk. We zien dat samenwerking leidt tot nieuwe en betekenisvolle verbindingen met mensen, organisaties en gemeenschappen buiten onze muren. Het is dankzij de samenwerkingen dat het museum nieuwe bekendheid genereert bij mensen die hier nog niet eerder kwamen. Een aantal samenwerkingen waren bijzonder noemenswaardig in 2022:

Quiet

Armoede heeft de afgelopen tien jaar echt een ander gezicht gekregen. Armoede is niet meer alleen van de bedelaar op het station, maar ook van de middenklasse die door de hoeven zakt. In 2022 was die armoede een nieuwe realiteit voor velen en nu ook voor middeninkomens. Als energierekeningen drie keer zo hoog worden door de oorlog in Oekraïne, dan worden er ook veel mensen door geraakt. In het museum hebben we 300 mensen ontvangen die op of onder de armoedegrens leven en een kaartje voor het museum doorgaans niet kunnen betalen. We organiseerden een fijne middag, met een speciaal programma rondom De Efteling en een goodybag voor mee naar huis.

Van Gogh Europe

De samenwerking met Brabants landschap, de Blauwe Engelen en Van Gogh Brabant kreeg een vervolg, en we breidden de samenwerking uit met een partnerschap met Van Gogh Europe, waarin ook Musée d'Orsay Parijs, The National Gallery Londen, Van Gogh Foundation Arles en Van Gogh Museum Amsterdam vertegenwoordigd zijn. Stichting Van Gogh Europe is een samenwerkingsverband tussen Europese locaties en collecties die verbonden zijn met het leven en werk van Vincent van Gogh. Zij streeft ernaar om Van Goghs culturele erfgoed voor een breed publiek toegankelijk te maken om huidige en toekomstige generaties te inspireren, te verenigen en aan te spreken.

Jonge makers (Brabantse Nieuwe)

In 2022 is een eerste belangrijke stap gezet om dichterbij makers te komen en op een gelijkwaardige manier samen te werken. In de serie Brabantse Nieuwe is gekozen voor een nieuwe aanpak, waarin de kunstenaars meer zichtbaar zijn, het werk wordt besproken en korte films een duurzame borging zijn van de presentatie in het museum. We hebben de Fair Practice Code vanaf juli met terugwerkende kracht laten ingaan voor het gehele jaar 2022. Ook worden de Brabantse Nieuwe nu feestelijk geopend. We zetten in de komende jaren het gesprek en de samenwerking met onze jonge talenten met plezier voort!

Toepassing codes

In 2020 is de museumnorm geactualiseerd. Deze norm biedt een kwaliteitskader voor musea in Nederland. Het Noordbrabants Museum is door het Museumregister getoetst aan deze norm en deze audit is afgesloten met een positief oordeel, vergezeld van een aantal aanbevelingen. De belangrijkste bevindingen hebben wij direct kunnen omzetten in beleid. Zo is een risicoanalyse (op schadefactoren) per deelcollectie gemaakt, de vermelding van de codes aangepast op diverse websites en ANBI-pagina's en de bekendheid van de ethische codes bij onze medewerkers verhoogd. Daarnaast hebben wij actief kennis gemaakt met het barrièremodel diefstal uit collectie-beherende instellingen van de RCE.

Governance Code Cultuur (GCC)

Het Noordbrabants Museum past naast wet- en regelgeving rondom publiek bestuur en -toezicht de principes van de Governance Code Cultuur (meest recente versie, 2019) toe. Het museum vindt het belangrijk dat doelstellingen op transparante en integere wijze worden uitgevoerd en dat een goede verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden bestaat tussen het bestuur en de raad van toezicht.

De agenda van de raad van toezicht is sinds juli 2022 opgesteld aan de hand van de GCC. Het Noordbrabants Museum toetst periodiek werkwijzen, statuten, website, jaarverslag en reglementen aan deze GCC. Op alle medewerkers van het museum zijn deze regels van toepassing. Zij worden gestimuleerd de regels van de GCC te kennen en actief toe te passen.

Ethische Code Musea (ECM)

Naast de Governance Code Cultuur wordt de Ethische Code voor Musea nageleefd. ICOM (International Council of Museums) stelde in 2004 de ECM vast tijdens de 21ste Algemene Ledenvergadering van de ICOM te Seoul. De ECM biedt een instrument voor professionele zelfregulering op een aantal gebieden waar het museum een specifieke deskundigheid en verantwoordelijkheid heeft, en waarmee de nationale wetgeving zich niet of niet voldoende bezighoudt. De ECM legt minimumnormen vast voor de handelwijze en het prestatieniveau van museummedewerkers en anderen die tot de museale beroepsgroep gerekend worden. De ECM legt ook vast wat het publiek redelijkerwijs mag verwachten van het museale beroepenveld. Iedere werknemer heeft deze ECM in het vierde kwartaal van 2022 onder ogen gehad en ondertekend. Voor nieuwe medewerkers geldt dat de ECM onderdeel is van de te lezen en accorderen documenten. Op de vergadering van 13 december 2022 heeft de raad van toezicht de ECM besproken en onderschreven. De ECM die wordt nageleefd is hier in te zien: https://www.museumvereniging.nl/media/ethischecode_20112006.pdf

Het museum is voornemens de ECM toe te voegen aan de statuten van de stichting.

Fair practice code

Het Noordbrabants Museum heeft in de zomer 2022 de richtlijn kunstenaarshonoraria onderschreven. Dit

is gedaan met terugwerkende kracht voor het gehele jaar 2022. Het Noordbrabants Museum ziet het als vanzelfsprekend om kunstenaars en creatieven te vergoeden voor hun werk volgens de op dat moment geldende tarieven. Daarnaast wijzen we onze samenwerkingspartners actief op deze richtlijn en voeren we waar nodig het gesprek over een eerlijke vergoeding. De kernwaarden van de Fair Practice Code – duurzaamheid, solidariteit, transparantie, diversiteit en vertrouwen - worden door ons onderschreven en uitgedragen.

Code diversiteit en inclusie

We streven naar een inclusieve cultuur, zowel voor als achter de schermen van het museum als in het museum zelf: iedere bezoeker, kunstenaar, samenwerkingspartner en medewerker moet zich welkom, veilig en geaccepteerd voelen. Daarbij moeten mensen vooral als individuen met een meervoudige identiteit worden benaderd en niet als vaststaande onderdelen van een collectief op basis van slechts één laag van die identiteit.

In 2022 is een aantal gesprekken over diversiteit en inclusie gevoerd met een extern adviseur. In 2023 worden deze voortgezet en concreet gemaakt in de visie en missie van het museum en een hieruit voortvloeiend beleidsplan Diversiteit & Inclusie. In 2023 is de Scan Diversiteit & Inclusie ingevuld (Universiteit van Tilburg, februari 2023). Hieruit bleek dat we nog aan het begin staan van een diverse en inclusieve organisatie en dat er stappen gezet moeten worden op verschillende vlakken.

Besturingsmodel: bestuur en raad van toezicht

Het Noordbrabants Museum hanteert een raad van toezicht-model, met een bestuur en een raad van toezicht. Het bestuur is verantwoordelijk voor de strategie en het beleid van Het Noordbrabants Museum en bestaat uit een lid. De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen Het Noordbrabants Museum en de uitgevoerde activiteiten. De raad adviseert het bestuur en richt zich bij de vervulling van haar taak naar het belang van Het Noordbrabants Museum, en heeft daarbij vooral oog voor de risico's die kunnen ontstaan uit de taakuitoefening van het museum. Als er een vacature in het bestuur ontstaat laat de raad van toezicht zich extern adviseren.

De leden van de raad van toezicht zijn onafhankelijk van elkaar en van het bestuur, waardoor ze als goede toezichthouders kunnen functioneren. De benoemingstermijn van de raad van toezicht is statutair bepaald op een periode van maximaal twee keer vier jaar.

Bezoldiging

Het bezoldigingsbeleid van Het Noordbrabants Museum past bij het karakter van de instelling en stemt overeen met wettelijke voorschriften (WNT) en/of subsidievoorwaarden. Binnen het kader van dat bezoldigingsbeleid bepaalt de raad van toezicht de bezoldiging van het individuele lid van het bestuur. De leden van de raad van toezicht ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden. Bezoldiging bestond in 2022 uit: een eindejaarsgeschenk in de vorm van een kistje wijnen, voor enkele leden een reiskostenvergoeding, vrije toegang tot het museum, een gezamenlijk diner op kosten van het museum.

Onafhankelijkheid en integriteit

Twee van de belangrijkste pijlers van de governance van Het Noordbrabants Museum zijn onafhankelijkheid en integriteit. Ook op deze punten wordt de GCC gevolgd. Principe 3 luidt: 'Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.' De raad van toezicht ziet hierop toe en bespreekt en weegt mogelijke belangenconflicten tijdens haar vergaderingen. De raad van toezicht is hierover open binnen de organisatie en naar externe belanghebbenden.

FINANCIËLE CIJFERS

Balans per 31 december 2022 (na resultaatbestemming)

ACTIVA

Vaste activa	31 dec. 2022	31 dec. 2021
<i>Materiële vaste activa</i>		
Museumcollectie	p.m.	p.m.
Deelcollectie bijzondere verwervingen	2.500.000	2.500.000
Inrichting museale en semi-openbare ruimten	242.209	484.418
	2.742.209	2.984.418
<i>Vlottende activa</i>		
<i>Vorderingen en vooruitbetalingen</i>		
Debiteuren	169.943	55.422
Omzetbelasting	141.038	175.886
Overige vorderingen en vooruitbetalingen	845.211	770.509
	1.156.192	1.001.817
<i>Liquide middelen</i>		
Kas	5.276	2.563
Banken	9.020.154	8.211.425
	9.025.430	8.213.988
TOTAAL ACTIVA	12.923.831	12.200.223

Balans per 31 december 2022 (na resultaatbestemming)

PASSIVA

Eigen vermogen	31 dec. 2022	31 dec. 2021
<i>Bestemmingsfondsen en reserves</i>		
Ambitiefonds	2.245.539	2.304.208
Het Noordbrabants Museum Fonds	2.712.037	1.962.431
Fonds (on)voorzienne risico's	-	-
Activiteiten reserve	268.853	-
	5.226.429	4.266.639
<i>Algemene reserve</i>		
Algemene reserve - provinciale middelen	337.878	337.878
Algemene reserve - museale middelen	-36.499	-36.499
Onverdeeld resultaat boekjaar	22.650	-
	324.029	301.379
	5.550.458	4.568.018
Totaal Eigen vermogen		
<i>Aankoopfondsen</i>		
Aankoopfondsen	942.769	756.977
	942.769	756.977
<i>Voorzieningen</i>		
Voorziening onderhoud en bouwkundige aanpassingen	2.041.754	1.733.186
Voorziening integratie particuliere collectie	336.363	340.996
	2.378.117	2.074.182
<i>Langlopende schulden</i>		
Investeringsbijdragen inrichting	242.209	484.418
Overige schulden	1.300.000	1.350.000
	1.542.209	1.834.418
<i>Kortlopende schulden</i>		
Crediteuren	639.133	607.814
Overige schulden	1.871.145	2.358.814
	2.510.278	2.966.628
TOTAAL PASSIVA	12.923.831	12.200.223

Staat van baten en lasten 2022

BATEN	Rekening 2022	Begroting 2022	Rekening 2021	
Subsidies	5.450.708	5.455.330	5.234.345	
Baten van Particulieren	489.485	-	-	
Eigen inkomsten	3.344.042	3.095.420	3.001.258	
TOTAAL BATEN	9.284.235	8.550.750	8.235.603	
LASTEN				
Personeelskosten	2.696.225	2.980.400	2.416.019	
Huisvestingskosten	2.873.195	2.771.800	2.466.023	
Collectiekosten	147.471	91.000	63.608	
Overige kosten	1.453.152	1.543.200	1.203.755	
Bijzondere lasten	71.456		151.680	
Activiteiten	636.563	852.900	1.484.318	
Afschrijvingen	242.209	242.220	242.209	
TOTAAL LASTEN	8.120.271	8.481.520	8.027.612	
Resultaat HNBM BV	-365	-	2.866	
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	1.163.599	69.230	210.857	
Resultaatbestemming				
Mutaties reserves	-1.140.949	-69.230	-297.430	
RESULTAAT	22.650	-	-86.573	
Resultaatbestemming				
	In procenten	in euro's	In procenten	in euro's
- Provinciale middelen	47,8%	10.828	53,1%	-45.969
- Museale middelen	52,2%	11.822	46,9%	-40.604
Totaal	100%	22.650	100%	-86.573

AANKOPEN, BRUIKLENEN EN SCHENKINGEN

AANKOPEN

Frans de Momper
(17 oktober 1603 Antwerpen 1660)
Een brand bij de Grote Kerk in Breda,
1618 - 1660
(Inv.nr. 17964)

Pierre Coustain
(Bourgogne-Franche-Comté (regio)
c. 1420 – c. 1487 Brugge)
Wapenbord van Jean IV de Melun, ridder van
het Gulden Vlies, 1481
(Inv.nr. 17969)

Verworven met steun van de Vereniging
Rembrandt (mede dankzij haar Jheronimus
Fonds) en Stichting Vrienden van Het
Noordbrabants Museum. Afkomstig van de
familie Van de Mortel.

Pierre Coustain
(Bourgogne-Franche-Comté (regio)
c. 1420 – c. 1487 Brugge)
Wapenbord van Philippe de Croÿ, 1481
(Inv.nr. 17970)

Verworven met steun van de Vereniging
Rembrandt (mede dankzij haar Jheronimus
Fonds) en Stichting Vrienden van Het
Noordbrabants Museum. Afkomstig van de
familie Van de Mortel.

Henricus Turken
(Eindhoven 10 december 1791 – 1856 Luik)
Elegant drietal in bewondering voor het
portret van Gerard van Spaendonck, 1825
(Inv.nr. 17972)

BRUIKLENEN

Jan Sluijters
(’s-Hertogenbosch 17 december 1881 –
8 mei 1957 Amsterdam)
Portret van Geneviève, 1948
(Inv.nr. 17973)
Bruikleen Stichting Geneviève

Anoniem
Kunstkast, beschilderd met een allegorie op
de vrede en mythologische voorstellingen
daar omheen, 1645
(Inv.nr. 17980)
Rijksmuseum. Schenking van mevrouw
M.E. van den Brink, Velp

LEGATEN

Jan Sluijters
(’s-Hertogenbosch 17 december 1881 –
8 mei 1957 Amsterdam)
Stilleven met onderschrift Voor jarige Elsje,
1948
(Inv.nr. 17984)
Legaat Els Scholte, ’s-Hertogenbosch
Jan Sluijters
(’s-Hertogenbosch 17 december 1881 –
8 mei 1957 Amsterdam)
Kinderportret Els, 1942 - 1943
(Inv.nr. 17985)
Legaat Els Scholte, ’s-Hertogenbosch

Popje van mevrouw E. Scholte dat afgebeeld
staat op het kinderportret Els (1942-1943)
van Jan Sluijters
(Inv.nr. 17986)
Legaat Els Scholte, ’s-Hertogenbosch

OPDRACHT

Sabina Timmermans
(’s-Hertogenbosch 1984)
Platanus, 2022
(Inv.nr. 17987)
Gemaakt in opdracht van Het Noordbrabants
Museum ten behoeve van de winnaars van de
Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant

SCHENKINGEN

J. Everts
Messing ijkmeter uit 's-Hertogenbosch in
eikenhouten cassette, 1820 - 1838
(Inv.nr. 17967)
Schenking Gemeente 's-Hertogenbosch,
afdeling Erfgoed

Johannes Antonius van der Ven
(’s-Hertogenbosch 17 augustus 1799 –
12 juli 1866 De Mortel)
Reliëf met de Maria-boodschap, 1845
(Inv.nr. 17968)
Schenking van Marc en
Josemieke Pesch-Batenburg

Royal Schwabap Ter Steege B.V.
Mok I ♡ Gruma, 1984
(Inv.nr. 17979)
Schenking van A.J. Flerig, Leiden

Pieter Stoop
(Breda 18 januari 1946)
Zonder titel, 1976
(Inv.nr. 17974)
Toeback Laser- en graveertechniek

EuroNederlander Award 2016, uitgereikt door
de Europese Beweging Nederland aan Charles
de Mooij en team voor de Jeroen Bosch
tentoonstelling, 2016
(Inv.nr. 17977)

Antoon Derkinderen
(’s-Hertogenbosch 20 december 1859 – 2
november 1925 Amsterdam)
Portret van Ludwig van Beethoven,
1900 - 1902
(Inv.nr. 17975)
Antoon Derkinderen
(’s-Hertogenbosch 20 december 1859 – 2
november 1925 Amsterdam)
Tristan Corbière fut un Breton, un marin, et le
dédaigneux par excellence P. Verlaine, 1891
(Inv.nr. 17976)
Schenking Odilia Vermeulen, Laren (NH)

Jenny Ymker
(Castricum 5 april 1969)
History, 2022
(Inv.nr. 17982)
Schenking Will en Jan van Hoof Fonds in het
kader van de Will en Jan van Hoof Kunstprijs
Noord-Brabant, 2022

Jenny Ymker
(Castricum 5 april 1969)
Wenteling, 2022
(Inv.nr. 17983)
Schenking Will en Jan van Hoof Fonds in het
kader van de Will en Jan van Hoof Kunstprijs
Noord-Brabant, 2022

Frans Kops
(8 augustus 1873 's-Hertogenbosch 19
oktober 1951)
Jeroen Bosch ontvangt gasten in zijn atelier,
1913
(Inv.nr. 17981)
Schenking Nico en Jeanne Viguurs - van der
Schoot

PARTNERS

Subsidiënten

Stersponsoren

Co-sponsoren

Grondleggers

Businessclubleden

ABN AMRO MeesPierson
Banning
Boelens de Gruyter Ontwikkeling

Bossche Investerings Maatschappij (BIM)
Capital Advertising
Coffee3
Cox Groep
Delft Imaging
De Twee Snoeken
DKT Notarissen

Eduard Strang Verhuizingen
Flott Advocatuur
Hands on ICT
Heijmans
HIZKIA
Hoppenbrouwers
Hotel Central
Huijbregts Notarissen & Adviseurs
Jeroen Bosch Advocaten
Kresko

Labrys Reizen
LXA The Law Firm
Maison van den Boer
Mister Design
Simac Techniek
Snijders Advocaten
Stam + De Koning
Trigion
Van Hoven & Oomen Rentmeesters
WBOOKS

Hoofdsponsors

Fondsen

Vereniging Rembrandt

Fondsen Simon Heijdens:

Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Stichting Zabawas, BPD Cultuurfonds, ABN AMRO Cultuurfonds, Cultuurfonds Pop-up gemeente 's-Hertogenbosch en Coovels Smits Stichting

Fondsen Museumgame:

Cultuurfonds Gemeente 's-Hertogenbosch Fonds
lokaal effectief, VSBfonds, Wijdoendingen, Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Brabant

Bijzondere begunstigers

Ben en Jeanette Mandemakers-aan de Stegge
Boudewijn en Kristina Thuis
Dick Bosma en Joost de Jong
John en Patricia Groenewoud-Robeerst
Noor van de Ven-de Gruyter
Ton en Anne-Miek Nelissen-Hanssen
JK Art Foundation
Merifin Foundation
Stichting N. van Ballegooijen Fonds
Stichting Van der Linden Fonds
Stichting Will en Jan van Hoof Fonds
Stichting Zandstaete
Jeroen Bosch Ziekenhuis
alsmede sponsors en begunstigers die anoniem wensen te blijven

NEVENFUNCTIES

VOORZITTER RAAD VAN TOEZICHT HET NOORDBRABANTS MUSEUM

De heer ir. E. van Schagen
CEO Simac Techniek N.V.

Nevenfuncties:

Voorzitter VNO-NCW Brabant Zeeland
Voorzitter raad van commissarissen Mignot & De Block
Lid raad van commissarissen Crowe Foederder Accountants
Lid raad van commissarissen Vrijdag Premium Printing
Lid bestuur Eindhovense Fabrikanten Kring
Lid raad van commissarissen AAE bv
Lid raad van advies Bex Communicatie (stopt eind juni 2023)
Lid raad van advies Strategic Area Health TU Eindhoven
Voorzitter bestuur Coöperatie Slimmer Leven
Voorzitter bestuur Sports and Technology
Voorzitter MMC innovatiefonds
Voorzitter Stichtingsbestuur PSV
Lid raad van commissarissen Van der Velden Rioleringsbeheer
Voorzitter Stichting Matthäus Passion Oirschot

Lid raad van toezicht Het Noordbrabants Museum

Mevrouw drs. Titia (T.M.) Vellenga

Nevenfuncties:

Vice-voorzitter RvT Het Drents Museum
Bestuurslid Keys to Music Foundation
Lid raad van toezicht Mauritshuis (tot 1 juli 2022)

Lid raad van toezicht Het Noordbrabants Museum

De heer ing. Ton (A.G.J.) Hillen

Nevenfuncties:

Voorzitter van de Raad van Bestuur van Heijmans N.V
Algemeen Bestuur Koninklijke Bouwend Nederland

LID RAAD VAN TOEZICHT HET NOORDBRABANTS MUSEUM

Mevrouw drs. Nicole (N.S.B.) Delissen

Nevenfuncties:

Eigenaar Nicole Delissen, Bureau voor museaal management, projecten & advies
Bestuurslid Stichting Behoud Moderne Kunst

LID RAAD VAN TOEZICHT HET NOORDBRABANTS MUSEUM

Angelique de Vries – Schipperijn (aftredend 31-12-2022)

Nevenfuncties:

President of EMEA, Workday Commissaris,
Sligro Food Group

DIRECTEUR – STATUTAIR BESTUURDER VAN DE STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM

Vanaf 1 juli 2022

Mevrouw drs. J.C. Grandjean Perrenod Comtesse

Nevenfuncties:

Voorzitter Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum (vanaf 1 juli 2022)
Kernlid Sociaal Creatieve Raad (onbezoldigd)
Advisering Renzo Martens / CATPC (onbezoldigd)
Essay Vervoordt collectie (bezoldigd, gestart voor aanvang dienstverband, eindigend februari 2023)
Essay Manon Hooykaas / JapSam Books (bezoldigd, gestart voor aanvang dienstverband eindigend januari 2023)
Coach Cultuur+Ondernemen (bezoldigd, gestart voor aanvang dienstverband eindigend december 2022)
Mondriaan Fonds (advisering internationale kunstenaars uit Estland, bezoldigd, gestart voor aanvang dienstverband. Eindigend juni 2022)

DIRECTEUR – STATUTAIR BESTUURDER VAN DE STICHTING NOORDBRABANTS MUSEUM

Tot 1 juli 2022

De heer dr. Charles (Ch.C.M.) de Mooij

vanaf 1 juli 2022

Adviseur Stichting Noordbrabants Museum (bezoldigd)

Nevenfuncties:

Voorzitter Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum (tot 1 juli 2022)
Bestuurslid Stichting JK Art Foundation (tot 12 mei 2022)
Bestuurslid Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (bezoldigd)
Bestuurslid Marggraff Stichting, Vught (bezoldigd)
Bestuurslid Stichting Archeologie, Bouwhistorie en Cultuur, 's-Hertogenbosch
Lid Comité van Aanbeveling Stichting Bosch Parade

Verwersstraat 41
's-Hertogenbosch
hnbm.nl